

Heutemal (veya Hawtemal), Anadolu'nun kadim halklarından gelen, özellikle Zaza ve Alevi-Bektaşî kültürlerinde varlığını sürdüren bir yeni yıl ve bahar bayramıdır. Bu kavramın, Sümer, Hatti, Hitit ve Hurri gelenekleriyle bağlantılı olduğu görülmektedir.

1. Heutemal 'in Kökenleri ve Anlamı

Heutemal, Sümerlerden itibaren kutlanan bahar ekinoksu temelli bir bayramdır. Kuzey Yarımküre 'de 21 Mart'ta gece ve gündüz eşitlenir ve bu tarih, doğanın yeniden canlanmasıyla ilişkilendirilir.

- Sümerlerde bu yeni yıl bayramına ZAG-MU-KU (Sag Mukam = Yılın Başı),
- Akatlarda Akitu,
- Hititlerde AN.TAH. SUM. SAR,
- İran'da Newroz,
- Zazaca Hawtemal-Kal-u Gağan,
- Türk kültüründe Çiğdem Bayramı gibi adlar verilmiştir.

2. Heutemal ve Newroz 'un Ortak Mitolojik Temelleri

- Hem Heutemal hem de Newroz, doğanın döngüsel yenilenmesiyle ilgili mitolojik anlatılar içerir.
- Sümer mitolojisinde: Güneşi temsil eden Tanrı Dumuzi, yeraltına iner ve baharda tekrar yeryüzüne çıkar.
- Hitit mitolojisinde: Teşup-İlluanka (Fırtına Tanrısı ve Ejder) savaşıyla baharın gelişi simgelenir.
- Alevilikte: Hızır ve Eşi veya Ali-Şir-i Yezdan gibi sembollerle, bereket ve doğanın uyanışı anlatılır.

3. Heutemal 'in Alevi-Bektaşî Kùltürü İçindeki Yeri

Alevi-Bektaşî inancında Heutemal, Newroz 'la birlikte kutlanan kadim bir bayram olarak görülür. 7, 9 ve 21 Mart'ta farklı ritüeller uygulanır:

- 7 Mart: Kara Çarşamba, su arınma ritüelleri
- 9 Mart: Ağaçlara şükür ve doğaya dilek sunma
- 21 Mart: Güneşin yeniden doğuşu, Ali'nin doğumu ve Fatıma Ana ile evlilik günü olarak kutsanır.

4. Heutemal ve Geyik Motifi

Alacahöyük'te bulunan geyik tasvirleri, Alevi kùltüründe Geyikli Baba, Hacı Bektaş-ı Veli'nin geyik donuna bürünmesi gibi anlatılarla örtüşür.

Hatti-Hitit kùltüründeki "Feleğin Çemberi", Alevi-Bektaşî geleneğindeki delikli taş ritüeli ile ilişkilidir.

Heutemal, Anadolu'nun en eski yeni yıl bayramlarından biri olup, Sümer, Hatti, Hitit, Hurri ve Luwi kùltürlerinden Alevi-Bektaşî inancına kadar uzanan binlerce yıllık bir gelenektir. 21 Mart Newroz ile aynı kökene sahiptir ve doğanın uyanışı, bereket, paylaşım ve toplumsal birlik gibi değerleri temsil eder.

4. Kürtlerde Newroz' manası?

Kürtler için Newroz, sadece baharın gelişini kutlayan bir bayram değil, aynı zamanda tarihsel ve kültürel bir direniş sembolüdür. Efsaneye göre, zalim hükümdar Dehak'a karşı ayaklanan Demirci Kawa, 21 Mart'ta isyanı başlatmış ve halkını özgürlüğe kavuşturmuştur. Bu olay, Kürtlerin Newroz'u bir özgürlük ve direniş günü olarak görmesine neden olmuştur.

Tarih boyunca Newroz, Kürtler arasında kültürel kimliğin korunması ve dayanışmanın simgesi olmuştur. Kürt toplulukları bugünü ateşler yakarak, halay çekerek ve çeşitli ritüellerle kutlar. Geleneksel olarak, Newroz'un doğayla uyumu ve yeni bir başlangıcı temsil etmesi, Kürt halkı için de yeni umutların ve özgürlüğün ifadesi olmuştur.